

1. The Law of the Kyrgyz Republic “On Accounting”. Bishkek, 2002
2. Order of the Ministry of Finance of the Kyrgyz Republic dated 25.12.2018 No. 137 P
3. Beksultanov A.A. State financial and budgetary control: principles, tasks and methods. Bulletin of Kyrgyzstan. 2018. No. 2. Pp. 27-32.
4. Beksultanov A.A. Foreign experience of budget control. Bulletin of Kyrgyzstan. 2018. No. 2. Pp. 19-26.
5. Beksultanov A.A. Accrual and deduction from wages in the healthcare sector of the Kyrgyz Republic. Bulletin of Kyrgyzstan. 2017. No. 1. pp. 86-92.

УДК: 336.165(575.5)

DOI 10.33514/BK-1694-7711-2023-1(1)-173-176

Бексултанов Азисбек Абдилкариевич, Иса кызы Асылай

М. Рыскулбеков атындагы КЭУ, экономика илимдеринин доктору, профессор,
И.Раззаков атындагы КМТУ, аспирант

Бексултанов Азисбек Абдилкариевич, Иса кызы Асылай

КЭУ им. М. Рыскулбекова, доктор экономических наук, профессор,
КГТУ им. И. Раззакова, аспирантка

Beksultanov Azizbek Abdilkarievich, Isa kyzy Asylai

M. Ryskulbekov KEU, Doctor of Economics, Professor,
I. Razzakov KSTU, postgraduate student

**САЛАМАТТЫК САКТОО МЕКЕМЕЛЕРИНДЕГИ ИЧКИ ЧАРБАЛЫК
ФИНАНСЫЛЫК КӨЗӨМӨЛ
ВНУТРЕННИЙ ХОЗЯЙСТВЕННЫЙ ФИНАНСОВЫЙ КОНТРОЛЬ
В УЧРЕЖДЕНИЯХ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ
INTERNAL ECONOMIC FINANCIAL CONTROL IN HEALTHCARE INSTITUTIONS**

Аннотация: Макалада саламаттык сактоо мекемелериндеги мекемелердин ички көзөмөлдөө тармагы жана көзөмөлдөө жолдору. Ошондой эле бардык учурларда, көрсөтүлгөн максаттарга жетүү үчүн иштелип чыккан эрежелерди сактоо, ыкмаларды, жоболорду колдонуу жөнүндө да сөз болот. Көзөмөлдүк тутумдун бардык элементтери чарбалык, финансылык, ошондой эле бухгалтердик эсеп ишмердүүлүгүнүн тобокелдигин ишине кандай таасирин тийгизээри да каралмакчы.

Аннотация: В статье рассматривается сеть внутреннего контроля и способы контроля учреждений в учреждениях здравоохранения. Также во всех случаях речь идет о соблюдении правил, применении методов, положений, разработанных для достижения указанных целей. Также будет рассмотрено, как все элементы системы надзора влияют на риск хозяйственной, финансовой, а также бухгалтерской деятельности.

Abstract: In the article, the network of internal control of institutions in health care institutions and ways of control. Also, in all cases, we are talking about compliance with the rules, methods, and regulations designed to achieve the specified goals. It will be considered how all elements of the control system affect the risk of economic, financial, and accounting activities.

Негизги сөздөр: жобо, колдонуу, таасири, башкаруу, өзгөчөлүк, уюштуруу, түзүм, ыйгарым, укук, бөлүштүрүү, ыкма, иштөө, факторлор.

Ключевые слова: положение, использование, влияние, управление, особенность, организация, структура, власть, право, распределение, метод, работа, факторы.

Keywords: provision, application, effect, management, feature, organization, structure, authority, right, distribution, method, operation, factors.

Мекеме-ишканалардын ийгиликтүү иштеши, рентабелдүүлүктүн деңгээлин жогорулатуу, анын активдерин сактоо жана көбөйтүү үчүн башкаруунун жакшы иштеген механизми талап кылынат, анын эң маанилүү элементи күнүмдүк ички чарбалык көзөмөл болуп саналат.

Мекеме жетекчилиги мекеменин айрым түзүмдүк бөлүмдөрүнүн ишинин натыйжалуулугун, кызматкерлердин аларга жүктөлгөн милдеттерди ак ниеттүүлүк менен аткаруусун көзөмөлдөөгө кызыкдар. Бул мекеме жетекчилигине тапшырылган каражаттардын сакталышын камсыз кылууга, аны сарамжалдуу пайдаланууга жана көбөйтүүгө жардам берет. [1,4]

Мекемелердин ички көзөмөлдөө тармагы үч негизги элементти камтыйт: көзөмөлдөө чөйрөсү, эсепке алуу системасы жана көзөмөлдөө жолдору. Бардык учурларда, жогоруда көрсөтүлгөн максаттарга жетүү үчүн иштелип чыккан эрежелер, ыкмалар, жоболор жана документтер бар экендигин билдирет. Көзөмөлдүк тутумдун бардык элементтери биргелешип мекемеге чарбалык, финансылык, ошондой эле бухгалтердик эсеп ишмердүүлүгүнүн тобокелдигин төмөндөтөт.

Көзөмөлдүк чөйрө - бул мекеменин администрациянын, мекеме жетекчилеринин көзөмөлгө болгон жалпы мамилесин, анын маанилүүлүгүнүн даражасын чагылдырган аракеттер, иш-чаралар жана жол-жоболор болуп эсептелет. Бул чөйрө төмөнкү компоненттерден түзүлөт: башкаруунун өзгөчөлүгү, негизги принциптери, уюштуруу түзүмү, ыйгарым укуктарды жана милдеттерди бөлүштүрүү, башкаруунун ыкмалары, кадрлар менен иштөө, тышкы факторлор. [2,5]

Башкаруунун өзгөчөлүгү жана негизги принциптери мекеменин администрациянын иш-аракеттин көптөгөн элементтерине болгон мамилесинде, мисалы, администрациянын чарбалык операцияларды ишке ашырууда тобокелчиликке барууга даярдыгынын даражасында же тобокелдиктин ар кандай формасынан качуу каалоосунда чагылдырылат, кирешенин максаттуу көрсөткүчтөрүн эң жакшы же эң мүмкүн деп белгилөөдө башкаруунун динамикалык түзүмүн түзүү же бир же эки адам айткан түзүмдү колдоо, менеджерлердин белгиленген нормаларды сактоосу же финансылык тартипти бузуу.

Уюштуруу түзүмү мекемедеги болгон үлгүлөрдү жана баш ийүүнү аныктайт, кызматкерлердин жоопкерчилигин, отчетторду түзүү тартибин жөнгө салат. Уюштуруу структурасынын деңгээли бир жагынан мекеменин өлчөмүнө жана максатына жараша болот. Эгерде ири ишкана документтерди түзүүнүн жана отчеттуулуктун белгилүү тартиби менен көп баскычтуулугу менен мүнөздөлсө, анда чакан ишканада ал маалыматтын керектүү агымына тоскоол болот. [2,3]

Мекеменин кызматкерлеринин ортосунда ыйгарым укуктарды жана милдеттерди бөлүштүрүү чарбалык операциялардын туура жүргүзүлүшүн камсыз кылууга тийиш. Бул

үчүн кызматтык нускамалар, иш-чаралардын пландары, сунуштар жана инструкциялар иштелип чыгып, кызматкерлерге жазуу жүзүндө билдирилет.

Жеке адамдар тарабынан көзөмөлдүк талаптарды бузуу аракеттерине жол бербөө үчүн шайкеш келбеген функцияларды бөлүү камсыз кылынууга тийиш. Эгерде алардын бир кызматкерге топтолушу каталарды жана бузууларды жасоого алып келип, аларды аныктоону кыйындата турган болсо, бул кызматкердин функциялары шайкеш келбейт.

Төмөнкү функциялар адатта ар кандай кызматкерлердин ортосунда бөлүштүрүүгө тийиш: активдерге түздөн-түз жетүү; активдер менен операцияларды жүргүзүүгө уруксат берүү; чарбалык операцияларды түздөн-түз ишке ашыруу; чарбалык операциялардын бухгалтердик эсепте чагылдырылышы.

Мисалы, кампадан материалдарды чыгарууну мекеменин администрациясынын жооптуу кызматкери жүргүзүшү керек, токтоосуз чыгарууну эсеп-фактуранын негизинде кампачы жүргүзөт, материалдарды бөлүмдүн жумушчулары, бухгалтери (ошондой эле ички аудитор) операцияларды эсепке алат жана көзөмөлдөйт. Компьютерлештирилген эсепке алуу тутумунда финансылык абал жөнүндө маалыматтарды чагылдыруу үчүн жооптуу адис чарбалык операциялар боюнча маалыматтарды иштеп чыгууга тартылбашы максатка ылайыктуу. [2,5]

Мекеменин ишин көзөмөлдөө үчүн жетекчилик башкаруунун ар кандай ыкмаларын колдонот, анын ичинде кызматкерлердин квалификациясын аныктоо, маалыматты иштеп чыгуу системасын баалоо жана отчетторду түзүү, финансылык иштин натыйжаларын талдоо, план менен анын аткарылышын салыштыруу, жеке кызматкерлердин ишмердүүлүгүн изилдөө. Ички башкаруу эсебинин жана ички максаттар үчүн отчеттуулуктун тартиби чоң мааниге ээ.

Кадрлар менен иштөөнүн негизги максаты - өз милдеттерин аткаруу үчүн жетиштүү билими жана тажрыйбасы бар кызматкерлердин керектүү санынан турган команданы түзүү. Кадрларды тандоонун, ишке орноштуруунун, билимин жогорулатуунун, тарбиялоонун жана даярдоонун системасы кадрлардын жогорку квалификациясын жана ак ниеттүүлүгүн камсыз кылууга тийиш. Кызматкерлердин ишмердүүлүгүнө мониторинг жүргүзүүгө жана баалоого, аларды стимулдаштырууга, окутууга мүмкүндүк берүүчү чараларды жана программаларды иш жүзүндө колдонуу максатка ылайыктуу. [2,4]

Тышкы факторлор, эреже катары, администрациянын көзөмөлүндө эмес, ошондой эле мекеменин ишине таасир этиши мүмкүн. Биринчиден, бул мекеменин чарбалык ишмердиги дал келүүгө тийиш болгон колдонуудагы мыйзамдардын талаптары.

Список использованной литературы:

1. «Бухгалтердик эсеп жөнүндө» Кыргыз Республикасынын Мыйзамы. Бишкек, 2002.
2. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин 2018-жылдын 25-декабрындагы No 137 П буйругу.
3. Бексултанов А.А. Мамлекеттик финансы-бюджеттик контроль: принциптери, милдеттери жана методдору. Кыргызстандын жарчысы.2018. № 2. С. 27-32.
4. Бексултанов А.А. Бюджеттик көзөмөл чет өлкөнүн тажрыйбасында. Кыргызстандын Жарчысы. 2018. № 2. С. 19-26.
5. Бексултанов А.А. Кыргыз Республикасынын саламаттык сактоо саласындагы эмгек акысын колдоо жана алып алуу Кыргызстандын Жарчысы. 2017. № 1. С. 86-92.

References:

1. The Law of the Kyrgyz Republic "On Accounting". Bishkek, 2002.
2. Order of the Ministry of Finance of the Kyrgyz Republic dated December 25, 2018 No. 137 p
3. Beksultanov A.A. State financial and budgetary control: principles, tasks and methods. Bulletin of Kyrgyzstan. 2018. No. 2. pp. 27-32.
4. Beksultanov A.A. Budget control in foreign practice. Bulletin of Kyrgyzstan. 2018. No. 2. pp. 19-26.
5. Beksultanov A.A. Support and withdrawal of wages in the healthcare sector of the Kyrgyz Republic Bulletin of Kyrgyzstan. 2017. No. 1. pp. 86-92.

УДК 338.24

DOI 10.33514/ВК-1694-7711-2023-1(1)-176-179

Жунушова Айжамал Руслановна

М.Рыскулбеков атындагы Кыргыз экономикалык университети, магистрант

Жунушова Айжамал Руслановна

Кыргызский Экономический университет им.М.Рыскулбекова, магистрант

Zhunushova Aizhamal Ruslanovna

Kyrgyz Economic University named after M. Ryskulbekov, undergraduate

**ПАНДЕМИЯДАН КИЙИНКИ ДҮЙНӨДӨ БИЗНЕС ҮЧҮН СТРАТЕГИЯЛЫК
ПЛАДАШТЫРУУДАГЫ ИЙКЕМДҮҮЛҮКТҮН МААНИСИ
ВАЖНОСТЬ ГИБКОСТИ В СТРАТЕГИЧЕСКОМ ПЛАНИРОВАНИИ ДЛЯ БИЗНЕСА
В ПОСТПАНДЕМИЧЕСКОМ МИРЕ
THE IMPORTANCE OF FLEXIBILITY IN STRATEGIC PLANNING FOR BUSINESS
IN THE POST-PANDEMIC WORLD**

Аннотация: Макалада постпандемия доорунда бизнести стратегиялык пландаштырууда ийкемдүүлүктүн маанилүүлүгү талкууланат. Анда бизнес өзгөрүп жаткан рынок шарттарына жана кардарлардын муктаждыктарына тез ыңгайлашууга жөндөмдүү болушу керектигин жана стратегиялык пландаштырууга шамдагай мамиле жасоо аларга жардам бере аларын ырастайт. Макалада уюмдарда шамдагайлык жана инновация маданиятын түзүүнүн, ошондой эле кызматкерлерге тобокерчиликке жана эксперимент жүргүзүүгө мүмкүнчүлүк берүүнүн маанилүүлүгү баса белгиленет.

Аннотация: В статье рассматривается важность гибкости в стратегическом планировании для бизнеса в постпандемическую эпоху. В нем утверждается, что предприятия должны иметь возможность быстро адаптироваться к изменяющимся рыночным условиям и потребностям клиентов, и что гибкий подход к стратегическому планированию может помочь им в этом. В статье подчеркивается важность создания культуры гибкости и инноваций в организациях, а также предоставления сотрудникам возможности идти на риск и экспериментировать.

Abstract: The article discusses the importance of flexibility in strategic planning for business in the post-pandemic era. It argues that businesses must be able to quickly adapt to